

Nedtaelling til år 2000

Johnsens Klumme

Af Erik Johnsen

Det tyvende århundrede har været spændende for disciplinerne erhvervsøkonomi og ledelse. Ganske simpelt fordi begge er skabt og udviklet i dette århundrede.

Ved århundredets begyndelse var erhvervsøkonomi, eller driftsøkonomi (Betriebswirtschaft/Företagsøkonomi), som vel er et bedre døbenavn, et element i den nationaløkonomiske prisdannelsesteori. Hvis virksomhederne betér sig rationelt - og det er de nødt til, såfremt de vil overleve - så fungerer det makroøkonomiske system. Uanset om man sværger til den liberalistiske eller socialistiske ideologi. Praktisk erhvervsøkonomi bestod i at gøre indtægterne større end omkostningerne. Om ikke altid på kort sigt, så i hvert fald på længere. Hvad dette så end måtte betyde.

Men faktum er, at omkostningslære og prispolitik ("Kostnads-Inntäktanalys") fra begyndelsen - og det vil sige fra oprettelsen af Handelshøjskolen i København i 1917 - var den centrale teoridannelse. Denne blev så i landets første lærebog i Driftsøkonomi (Max Kjær-Hansen) i 1928 suppleret med finansiering, investeringsberegninger, regnskabsvæsen - som jo uden at være teoretisk funderet har eksisteret fra Arilds tid - og organisation. Alt sammen i overensstemmelse med vest-europæiske normer. Kombinationen af

driftsteknik og driftsøkonomi blev drevet i mange brancher (industri, landbrug, skovbrug, transport) mere og mere på et - også - teoretisk grundlag.

Det store lift kom under og efter anden verdenskrig i form af operationsanalysen. Denne forkerte oversættelse af det engelske "Operational Research", der betyder *anvendt forskning* bragte kvantitative og tværvideenskabelige metoder ind til løsning af virksomhedernes konkrete problemer, de være sig nok så komplekse.

Det næste lift kom i tredserne i form af EDB og i form af anvendt adfærdsteori på producentrollen og konsumentrollen. Virksomhedens funktioner var nu driftsøkonomiserede: indkøbsøkonomi, produktionsøkonomi, afsætningsøkonomi, økonomistyring, personaleøkonomi, finansieringsøkonomi.

Den erhvervsøkonomiske forskning og -praksis er stedse blevet mere og mere differentieret. Og med erobringen af den offentlige sektor mod århundredets slutning kan disciplinen erhvervsøkonomi siges at være etableret. Praktisk og teoretisk. Selv om praktisk økonomisering primært kommer frem, før man føler knapheden direkte på kroppen. Som teorien på sin side tager udgangspunkt i. Medens kriseøkonomisering således er et velkendt fænomen, så er den løbende totaløkonomisering af virksomhedens adfærd stadig et ukendt fænomen i dansk praksis.

Ledelsesteori som videnskabelig disciplin eksisterede ikke ved århundredets begyndelse. Dermed er ikke sagt at man ikke drev ledelse i praksis. Det gjorde man i høj grad i forsvaret og i etaterne. Og i de private virksomheder med iværksætterchefen for bordenden og med boghol-

deren og ingeniøren/maskinmesteren på hver sin side af ejeren.

De amerikanske erfaringer med scientific management, human relations, etc. havde ikke nogen effekt i Danmark før anden verdenskrig. Og den amerikanske ledelsesformel: "Planning, organizing, directing and controlling" sagde ikke nogen noget. Man kunne sige "Hvad ellers"? Hvad ellers ?

Alligevel var det Marshall-Planens studierejser til USA, der satte gang i dansk ledelsesforskning fra slutningen af halvtredserne. Og den var i vidt omfang lokaliseret på handelshøjskolerne.

I halvtredserne lærte vi os at effektivisere virksomheden som relativt lukket system, i tredserne kom effektivisering af den nødvendige tilpasningsproces til uomstødelige omverdenskrav. Og i halvfjerds-erne kom virksomheden som åbent selvudviklende system baseret på aktiv ønsket udvikling. Kaldet strategisk ledelse.

Midt i halvfjerds-erne var en dansk/skandinavisk ledelsesteori på markedet. Den adskiller sig fra den amerikanske tankegang ved at se på lederadfærd som et målsættende, problemløsende og sprogskabende samspil med relevante andre. Hvorimod amerikanerne - og de fleste andre her på kloden - ser ledelse som et forhold mellem overmand og undermand; lederen udfører sine opgaver ved hjælp af andre, som får besked på hvad de skal gøre.

I parentes er amerikanske forskere og praktikere her lige fire måneder før år 2000 begyndt at stille spørgsmålstegn ved den kanoniserede ledelsesopfattelse. Kan vi nu være sikker på at vi arbejder med det rigtige ledelseskoncept ? Mon ikke "Distributed management" er mere effektivt ?

Bedre sent end aldrig.

Århundredet ender med at vi har skabt en professionel ledelsesdisciplin hvis teoretiske grundlag lever op til normale videnskabsteoretiske krav til "gyldig" teori-dannelse. Den arbejder ikke med ét sprog som driftsøkonomien. Tværtimod er der en omfattende sprogdifferentiering ligesom der arbejdes baseret på mange forskellige paradigmer. Men der er dokumenteret indsigt nok til at skabe et ledelsesmiljø og der er tilstrækkelig viden til at forbinde disse til en egentlig ledelsesproces. At folk så normalt ikke gør det er en anden sag.

Økonomisering og bevidst ledelse anses i vor kulturkreds for at være nødvendige komponenter i den gode virksomhed. Uanset om den består af een person eller af mange tusinde.

Her kommer civiløkonomen ind i billedet som den eneste, der i dag har mulighed for en formel teoretisk uddannelse i kombinationen økonomi-ledelse. Udvik-

lingen i uddannelsesmulighed har fulgt ovennævnte beskrivelse af fagene driftsøkonomi og ledelse fra den gamle hæderkronede HA-uddannelse og de fremsynede HD-uddannelser til kombinationen heraf og det uhyre differentierede Cand. mere.-studium. Der som bekendt kan suppleres med en Ph.d.-grad.

Så århundredet har også set både handelskandidater, erhvervsøkonomer og civiløkonomer.

Ligesåvel som disse har været serviceret af Handelsvidenskabelig Studieklub, Foreningen af Danske Erhvervsøkonomer, Foreningen af Danske Civiløkonomer og Civiløkonomerne.

Og fagligt informeret af Handelsvidenskabeligt Tidsskrift fra 1926, Erhvervsøkonomisk Tidsskrift fra 1955 og Ledelse & Erhvervsøkonomi fra 1987.

Nedtællingen til år 2000 er slut. Der er skabt basis for optælling til næste århundrede.